

Dos-cents anys amb els municipis

Aquest maig es commemora el bicentenari de la constitució de la primera Diputació de Girona, l'any 1822, durant el Trienni Liberal, tot i que no es va consolidar fins tretze anys després.

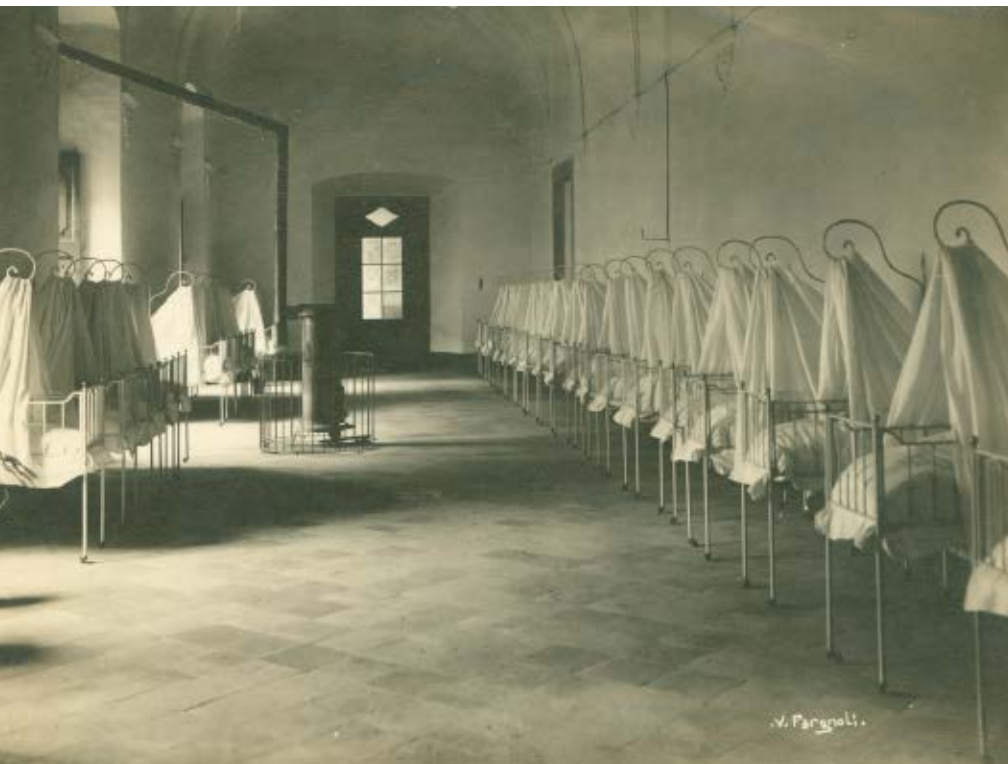
Text > JORDI GRAU

Les diputacions han estat qüestionades a causa del seu origen i de la distribució provincial, però tothom està d'acord que la funció que fan és imprescindible i que en tot cas se'n podria canviar el nom, però que caldria mantenir la institució pel suport que donen als ajuntaments. S'han convertit en un

ajuntament d'ajuntaments, als quals donen servei, assessorament i fons per afrontar projectes que, en solitari, serien complicats de dur a terme. A l'Estat espanyol, hi ha diputacions a totes les comunitats autònomes formades per més d'una província, ja que en aquestes és el parlament el que en fa la funció. Hi ha diferències de funcionament amb

les del País Basc i Navarra (l'única que és uniprovincial) a causa de les lleis forals. A les Illes Balears es diuen consells insulars, i a les Canàries, *cabildos*.

Es va començar a parlar de la necessitat d'una administració supramunicipal després de la Constitució de les Corts de Cadis de l'any 1812, però aleshores el Principat encara es considerava una sola província. La Guerra del Francès i l'abolició d'aquella constitució anomenada la *Pepa* el 1814 van deixar sense efecte aquella voluntat, que no es recuperaria fins al 1822, any en què es va crear una altra divisió provincial de l'Estat i es va considerar Girona demarcació pròpia per primera vegada. La constitució de la Diputació de Girona data del 13 de maig de 1822, ara fa dos-cents anys. Va ser durant el Trienni Liberal, arran del pronunciament del coronel Rafael del Riego, i la van constituir cinc diputats que es van instal·lar en un edifici de la pujada del pont de Pedra de Girona que fa xamfrà amb la plaça del Vi. Va durar poc, fins a l'any següent, amb el retorn al poder del Borbó Ferran VII i l'entrada de les tropes franceses, anomenades els *Cent Mil Fills de Sant Lluís*. Llavors, el monarca absolutista va suprimir les diputacions, i no va ser fins que es va morir, el 1833, que la seva dona i llavors regent, Maria Cristina, amb el suport dels liberals, les va restaurar. El 1835 la Diputació de Girona va tornar a estar operativa, i l'any següent es va traslladar a l'antic convent del Carme, on encara ara té la seu.

>> Sala de lactància de l'antic Hospital de Santa Caterina de Girona (1911-1931).

Foto: DIPUTACIÓ DE GIRONA. INSPAI, CENTRE DE LA IMATGE. FONS I COL·LECCIÓ EMILI MASSANAS I BURCET (VALENTÍ FARGNOLI).

Els inicis

Les diputacions es van establir com a òrgans de govern per administrar les províncies, amb la principal missió de col·laborar en la gestió de l'activitat municipal. És, doncs, un ens de gestió dels interessos econòmics i, de fet, juntament amb els governs civils, en aquell moment era una via per controlar les províncies. Tot i això, i en el cas de Girona, la Diputació ben aviat va començar a definir els seus àmbits polítics, que giraven entorn de la cultura i les infraestructures, uns objectius que en l'actualitat encara formen part de l'activitat de la institució.

Tot seguit, se'n va constituir la Comissió Científica i Artística, que havia

de vetllar pels monuments. El 1841 aquesta branca va crear l'Institut de Girona, el segon de la demarcació després que el 1839 es constituís l'Escola d'Humanitats a Figueres, que era laica. Aquest institut es considera el primer de tot l'Estat espanyol. El mateix any, la Diputació es va dotar d'un cos armat, la Guàrdia Provincial. I el 1844 es va desenvolupar el primer Pla de Carreteres. No va ser fins al 1849 que la Llei de beneficència va convertir la Diputació en l'ens responsable de l'atenció dels malalts psiquiàtrics, i d'aquí ve la seva relació amb l'Hospital Psiquiàtric de Salt, ja que va ser el primer centre especialitzat que es va construir.

La consolidació

Amb el Pla de Carreteres es va configurar el paper que la Diputació ha tingut al llarg dels anys a les comarques gironines per tirar endavant projectes innovadors. No és estrany, doncs, que les primeres experiències de gestió de l'entitat estiguessin relacionades amb la construcció de la primera granja escola, el 1855 a Fortiannell, o que la Diputació donés suport i estigués al darrere de la creació de la Biblioteca Pública de Girona (1855). També va procurar el finançament necessari perquè l'enginyer figuerenc Narcís Monturiol pogués construir el seu submarí, l'*Ictíneo I*, perquè es fundés la impremta de l'Hospici de

Al servei de la gent

Text > MIQUEL NOGUER I PLANAS, president de la Diputació de Girona

Catalunya és un país amb una llarga trajectòria democràtica. No és casual que s'hi situï el naixement del parlamentarisme, amb les assemblees de pau i treva de Déu (1027). La vocació pel diàleg que sempre ens inspira ha fet que aquest país hagi construït les estructures administratives de baix a dalt, a diferència d'altres. La base del sistema polític català és en els municipis, l'Administració més pròxima a la ciutadania. Els lideratges polítics del país gairebé sempre han tingut algun paper en l'Administració local; això ens ha ensenyat a aquells que ens dediquem a «la cosa pública» a tenir molt presents les necessitats i les reivindicacions del territori, i des d'aquest punt de partida hem articulat el país en tots els àmbits.

Les diputacions tenen un paper fonamental en la vertebració política i econòmica del municipalisme, sobretot perquè hi ha qüestions que abracen més d'un municipi o una comarca i s'han de formular des d'una administració pròxima al territori. Això és

la Diputació, un ajuntament d'ajuntaments, un instrument que serveix per generar solucions públiques de proximitat i per conjugar interessos diferents i sovint contradictoris.

El temps ha demostrat que les decisions que es prenen des de la llunyania són econòmicament ineficients i sovint errònies. Cal un coneixement molt acurat de l'entorn, de la seva casuística, dels seus anhels, per construir una societat vertebrada i coherent. La Diputació de Girona, a més a més, és essencial econòmicament per als municipis més petits.

En aquests dos-cents anys, la Diputació de Girona ha estat un actor fonamental tant per al restabliment de les institucions del país (la Mancomunitat, per exemple) com per a la reconstrucció d'un territori castigat per la dictadura. Avui som indispensables per al present i per al futur, desenvolupant polítiques de sostenibilitat i fent costat als municipis per activar-hi l'economia. En un context global extremament complicat, la proximitat genera estabilitat i contribueix a

>> El president de la Diputació de Girona.

desplegar projectes de futur lligats a les potencialitats de cada territori. Els països equilibrats es construeixen des de la base. Allà és on hem estat, som i serem sempre nosaltres.

Girona, perquè s'administrés l'Hospital de Santa Caterina i perquè s'obris el museu de Sant Pere de Galligants.

A més, la Diputació feia funcions d'ens recaptador, especialment de l'impost de guerra que havien de pagar els ajuntaments. L'any 1873 era temps de carlinades, cosa que en dificultava el cobrament, i va ser aleshores que la Diputació va decidir crear el cos de Tiradores, que havien de garantir el que l'exèrcit i la Guàrdia Civil no podien o no sabien fer. Aquest cos s'organitzava seguint el model dels sometents, era de caràcter voluntari i constava de dues companyies: l'una d'instal·lada a Girona i l'altra a l'Alt Empordà. Va durar poc més d'un any i mig.

La Diputació es va convertir ben aviat en una eina que, a més d'assumir el pretès control del territori, també n'assumia les reivindicacions. Per això els primers projectes de línies ferroviàries transversals a les comarques gironines daten de 1858. Es van projectar línies que anaven des de Granollers i Arenys de Mar fins a Girona passant per Santa Coloma de Farners. També des de Sils fins a Olot, curiosament amb l'oposició de gent de Santa Coloma, capital de comarca, que finalment es va quedar sense línia fèrria de cap mena. Els projectes, però, no van tirar endavant fins que van aparèixer, a finals de segle, els carrilets que anaven de Girona a Sant Feliu de Guíxols, Olot, Palamós i Banyoles. Tampoc no és gens estrany que algunes dècades més tard, a finals del segle XIX, la Diputació encapçalés l'oposició al primer projecte de transvasament de l'aigua del riu Ter cap a Barcelona. No obstant això, la institució tenia obligacions amb el poder establert, cosa que va fer que donés suport a les darreres guerres colonials de l'Estat espanyol i subscrigués 25.000 pessetes de l'emprèstit estatal com a suport a la guerra de Cuba i Filipines del 1898.

El catalanisme i la dictadura

Amb la pèrdua de les colònies espanyoles i les revoltes populars contra la guerra, va ressorgir el sentiment

>> Presidents de diferents diputacions provincials reunits amb motiu d'un homenatge al rei Alfons XIII celebrat a Madrid el gener de l'any 1925. Entre els assistents, el president de la Diputació de Girona, Pere Llosas Badia (el segon a l'esquerra). Foto: DIPUTACIÓ DE GIRONA. INSPAI, CENTRE DE LA IMATGE. FONDS DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA (LUIS RAMÓN MARÍN).

catalanista a través de la defensa de la llengua i de la cultura catalanes. Després de la Renaixença, que s'havia consolidat en el segle XIX paral·lelament al Romanticisme europeu, el moviment va prendre força durant

la segona dècada del segle XX. Per tant, la Diputació de Girona, propera als moviments socials, es va posar al cantó de les expressions artístiques, literàries, arquitectòniques i també de sentiment nacional, i ja el 1909 va

>> Construcció d'un pont sobre el riu Muga, al terme de Peralada, l'any 1932.

(Foto: DIPUTACIÓ DE GIRONA. INSPAI, CENTRE DE LA IMATGE. AUTOR DESCONEGUT.)

>> Frederic Moreno Pineda, enginyer de la Delegació d'Obres Públiques de la Diputació de Girona, en un pont, amb dos treballadors (1910-1925). Foto: DIPUTACIÓ DE GIRONA. INSPAÍ, CENTRE DE LA IMATGE. FONTS I COL·LECCIÓ EMILI MASSANAS I BURCET (AUTOR DESCONEGUT).

fer una proposta en defensa de la llengua catalana i de l'autonomia administrativa del Principat de Catalunya. Va col·locar la senyera al balcó de la seva seu i va participar activament en la redacció del que serien després les bases de la Mancomunitat de Catalunya.

La Mancomunitat de Catalunya va estar activa a partir del 1914 i va agrupar les quatre diputacions catalanes. Tenia funcions administratives, però va ser el primer reconeixement per part de l'Estat de la unitat territorial de Catalunya des de la desfeta del 1714. Van ser uns anys molt actius. Es va fer molta feina per modernitzar el país, amb una tasca ingent de creació d'infraestructures de camins i ports, d'obres hidràuliques i de telefonia (es va fer arribar l'invent del telèfon als pobles). Sota la direcció d'Enric Prat de la Riba primer i de Josep Puig i Cadafalch després, la cultura va adquirir una importància cabdal i es van crear les biblioteques d'Olot i Figueres. Així mateix, es va donar una empenta decisiva en els camps de la sanitat i de la beneficència, es van introduir millo-

res tecnològiques per fer més rendibles les explotacions agrícoles i forestals, i es va donar un impuls cabdal a la indústria catalana.

Tot això es va acabar amb el cop d'estat del general Primo de Rivera de 1924. Els diputats van tornar a ser escollits a dit i no per votació popular, i es va esborrar qualsevol rastre de catalanisme de les institucions, fins que es va arribar a dissoldre la Mancomunitat. La seva tasca es va tornar més tècnica i va ser quan es van redactar els Estatuts de la Caixa d'Estalvis Provincial de la Diputació o es va formalitzar la compra dels Banyes Àrabs.

La dictadura va durar fins al 1930, i en la primera reunió de la Diputació després de la seva caiguda es va demanar el restabliment de la Mancomunitat de Catalunya i l'amnistia política.

La República i el franquisme

Amb la República va arribar la instauració de la Generalitat i l'Estatut d'autonomia. A la Diputació de Girona totes les actes van passar a escriure's en català i, com a signe de modernitat, a mecanografiar-se. La Diputació va perdre el nom i es va transformar en la Comissaria Delegada de la Generalitat, el primer delegat de la qual va ser Josep Irla, posteriorment president del Parlament i de la Generalitat. La cultura va tornar a tenir un paper determinant. Es van fer activitats patrimonials a Sant Pere de Rodes i la ciutadella de Roses, i l'ensenyament del català es va considerar prioritari. Amb la proclamació de l'Estat català per part del president Companys, es va encetar un període convuls, fet que va portar el seu govern a la presó, on també va anar a raure el comissari delegat a Girona, Josep Puig Pujades.

La victòria de les tropes franquistes en la Guerra Civil va donar pas a un període de trenta-vuit anys de manca de llibertats. Carles Rahola, treballador de la Diputació i comissari delegat, va ser executat, i així va començar una etapa de repressió brutal i la depuració de funcionaris. Malgrat tot, la Diputació va continuar la seva tasca. Es van projectar un hospici nou i un hospital geriàtric al puig d'en Roca, als afores de Girona; es va cedir una part de l'Hospici per fer-hi la Biblioteca Pública; es va crear el Servei d'Investigacions Arqueològiques, i la institució es va dedicar a l'activitat econòmica i de millora de les infraestructures. Va ser també el moment que la Diputació va encapçalar les gestions per construir l'aeroport de Vilobí d'Onyar, que es va crear el Col·legi Universitari de Girona, i que es va potenciar la

>> Treballadores i monges de l'Hospital Psiquiàtric de Salt (1918-1924). Les treballadores eren internes del psiquiàtric, que cosien i ajudaven en tasques de bugaderia. Foto: DIPUTACIÓ DE GIRONA. INSPAÍ, CENTRE DE LA IMATGE. FONTS DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA (VALENTÍ FARGNOLI).

>> *Biblioteca Pública Iu Bohigas, ubicada a la Factoria Cultural Coma Cros de Salt (2009).*
Foto: DIPUTACIÓ DE GIRONA. INSPAÍ, CENTRE DE LA IMATGE. FONS DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA (PEP IGLÉSÍAS).

UNED i la Universitat Politècnica. Al final d'aquesta etapa també es van crear el Consorci de la Costa Brava, la Comunitat Turística de la Costa Brava i el Museu d'Ullastret, es va fundar el Patronat Eiximenis i es va garantir la conservació del Parc Natural del Montseny.

L'etapa actual

El 1979 es van celebrar les primeres eleccions democràtiques després de la dictadura franquista. En el període de la transició, la Diputació ja es va orientar cap al retorn democràtic adherint-se a l'homenatge a Carles Rahola i demanant la tornada de l'exili del president Tarradellas. Durant aquells anys es va constituir el Patronat de Turisme de Girona i el Museu d'Art.

Amb la constitució de la primera Diputació sorgida de la voluntat popular, el 26 d'abril de 1979, va començar un període de suport en els àmbits de les infraestructures, del patrimoni i, sobretot, del turisme, però també de recuperació de la identitat nacional.

La Diputació ha tingut noranta-vuit presidents des del 1822 fins a l'actualitat, en què ocupa el càrrec Miquel Noguer. D'aquests, seixanta-sis ho van ser fins al 1931, l'any que la institució va passar a dir-se Comissaria Delegada de la Generalitat. Onze persones van ocupar aquesta comissaria. En el període següent, en què va recuperar el nom de Diputació (des del 1939 fins avui dia), ha tingut vint-i-un presidents, dotze dels quals en l'etapa democràtica: Joan Vidal i Gayolà, Ar-

cadi Calzada, Salvador Carrera (EPD), Josep Arnau, Pere Macias, Frederic Suñer (EPD), Carles Pàramo, Enric Vilert, Jaume Torramadé, Joan Giraut, Pere Vila i Miquel Noguer.

Si en temps pretèrits la Diputació havia tingut un paper transcendent pel que fa a equipaments hospitalaris com l'Hospital de Santa Caterina, el Psiquiàtric de Salt, l'Hospici de Girona i els centres del puig d'en Roca per a la tercera edat i els infants, i en l'impuls per fer realitat l'Aeroport de Girona i millorar les infraestructures, avui dia continua tenint un pes determinant en àmbits com el patrimoni i l'educació, les tasques de normalització lingüística i la preservació dels espais naturals.

Així mateix, edita la REVISTA DE GIRONA, impulsa col·leccions de llibres com la «Josep Pla» i té un Servei de Biblioteques que és una peça important en la projecció de la cultura, com també ho és INSPAÍ, el seu Centre de la Imatge. Aquest any el Fons de Cooperació Econòmica i Cultural té una dotació de 21,1 milions d'euros dirigits a cobrir les necessitats dels municipis, i s'han incrementat les ajudes per implantar energies renovables i fer inversions en eficiència energètica amb l'objectiu de promoure accions a favor de l'energia verda i la sostenibilitat. És el cas del projecte de les comunitats locals d'energia.

Mitjançant organismes autònoms (com Dipsalut, Organisme de Salut Pública; XALOC, la Xarxa Local de Municipis; la Casa de Cultura o el Conservatori de Música Isaac Albéniz) o ens dependents i vinculats, la Diputació de Girona és una peça clau en el desenvolupament de les comarques

Les infraestructures, la sanitat, el patrimoni i el món de la cultura han estat sempre els àmbits prioritaris d'acció de la Diputació

>> *Ciclistes a la via verda de la Ruta del Ferro i del Carbó, entre Ogassa i Ripoll (1999-2001).*
Foto: DIPUTACIÓ DE GIRONA. INSPAÍ, CENTRE DE LA IMATGE. FONS CONSORCI VIES VERDES (CARLES BORRELL).

Ofereix ajudes als ajuntaments per implantar energies renovables i fer inversions en eficiència energètica

gironines: participa en el Patronat de Turisme Costa Brava Girona; en el Consorci d'Aigües Costa Brava Girona; en el Semega, Serveis de Millora i Expansió Ramadera i Genètica Aplicada; en el SUMAR, Serveis Públics d'Acció Social de Catalunya; en el Consorci Vies Verdes de Girona o, més recentment, en el Consoci de les Gavarres. Però el més important és que continua oferint un servei decisiu als ciutadans mitjançant el que dispensa a ajuntaments i consells comarcals, així com a diverses institucions públiques i privades. Iniciatives com els premis Projecta't, de foment de l'emprenedoria; la inauguració de la nova via verda del Tren Pinxo, que travessa el Pla de l'Estany; les distincions Girona Excel·lent; el suport als premis Carles Rahola o al LiberPress i els premis Les Gavarres són només una petita mostra de la feina que fa la institució.

Són dos-cents anys de servei a la ciutadania. I sigui com a Diputació o com a consell de vegueries, la tasca de la institució continuarà sent bàsica com a ajuntament d'ajuntaments.

>> Concert amb motiu del 75è aniversari del Conservatori Isaac Albéniz, a l'Auditori de Girona, amb la participació d'alumnes i professors del centre (22 de febrer de 2017). Foto: DIPUTACIÓ DE GIRONA. INSPAÍ, CENTRE DE LA IMATGE. FONTS DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA (EDDY KELELE).

>> Vista aèria del conjunt del castell de Rocabrúna, durant el procés de consolidació. (Foto: SERVEI DE MONUMENTS DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA. LLUÍS BAYONA.)

>> Seguiment i conservació del peix espinós al riu Daró. (Foto: CONSORCI DE LES GAVARRES. MARC SUREDA.)

